

Ευρώπη και Τουρκία

Για να ξεκινήσουμε την εξέταση του θέματος που μας απασχολεί επιλέγω να αρχίσω από εκεί όπου τοποθετείται ο σημερινός επίσημος ευρωπαϊκός προβληματισμός. Από το σχέδιο της Συνθήκης για το Σύνταγμα της Ευρώπης. Πρώτα αναφέρεται, ως γνωστόν, μια φράση του Θουκυδίδη: «Χρώμεθα γαρ πολιτεία... και όνομα μιν δια το μη ες ολίγους αλλ' ες πλείονας οικείν δημοκρατία κέκληται». Με την πεποίθηση λοιπόν ότι υπάρχει ανάγκη να ακουστεί η φωνή των πολλών και, αν είναι δυνατόν, όλων, ας προσπαθήσουμε να βρούμε μια ωφέλιμη για όλους και κοινής αποδοχής συνισταμένη.

Μετά την ανωτέρω φράση του Θουκυδίδη το προοίμιο του σχεδίου της Συνθήκης για το Σύνταγμα της Ευρώπης σημειώνει τα εξής:

«Με την συνείδηση ότι η ευρωπαϊκή ήπειρος είναι φορέας πολιτισμού, ότι οι κάτοικοί της, εγκαθιστάμενοι κατά διαδοχικά κύματα από τις απαρχές της ανθρωπότητας, ανέπτυξαν σταδιακά τις αξίες στις οποίες βασίζεται ο ανθρωπισμός : την ισότητα των ανθρωπίνων όντων, την ελευθερία, τον σεβασμό του λόγου».

«Εμπνεόμενοι από την πολιτιστική, τη θρησκευτική και την ανθρω-

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο Μάνος Μεγαλοκονόμος είναι πρέσβης ε.τ.

πιστική κληρονομιά της Ευρώπης, οι αξίες της οποίας, που εξακολουθούν να αποτελούν ζωντανή πραγματικότητα, έχουν θεμελιώσει στη ζωή της κοινωνίας την αντίληψή της για τον κεντρικό ρόλο του ανθρώπου και των απαράβατων και αναφαίρετων δικαιωμάτων του καθώς και το σεβασμό του δικαίου».

Όπως παρατηρούμε, το προοίμιο τονίζει το κοινό πολιτιστικό παρελθόν των λαών της Ευρώπης, ευχόμενο, η Ευρώπη ενωμένη στην πολυμορφία της, να προσφέρει τις καλύτερες δυνατότητες για να συνεχίσουν οι λαοί της την «μεγάλη περιπέτεια: «*Με σεβασμό των δικαιωμάτων του κάθε ανθρώπου και με συνείδηση των ευθυνών τους έναντι των μελλοντικών γενεών της Γης*».

Προκύπτει από τα παραπάνω ότι οι ευρωπαϊκοί λαοί θεωρούν πια ότι εξασφάλισαν ένα καθεστώς ειρήνης στον χώρο τους: ότι εμπέδωσαν τη Δημοκρατία: ότι διασφάλισαν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δημιούργησαν περισσότερο ή λιγότερο ισχυρές οικονομίες. Και τώρα, με αυτά τα κεκτημένα θεμέλια, που πέτυχαν έπειτα από τεράστιες προσπάθειες και αγώνες, και με βάση πάντα τις κοινές - ευρωπαϊκές πολιτικές και πολιτιστικές αξίες, αποβλέπουν στο να πραγματώσουν την Ένωσή τους. Με μια αποφαστική πολιτική σύγκλιση.

Το σύνολο του προβλήματος πιστεύουμε ότι πρέπει κανείς να το αντιμετωπίσει όχι με βραχυπρόθεσμα οικονομικοπολιτικά κριτήρια αλλά, με μακροπρόθεσμο, ιστορικό και εστιασμένο στην μοίρα του μελλοντικού Ευρωπαϊκού οραματισμό. Με συνείδηση της ευθύνης μας «έναντι των μελλοντικών γενεών», όπως αναφέρει και η παραπάνω παράγραφος του Προοιμίου της Συνθήκης.

Αν τώρα εξετάσουμε το πρώτο στοιχείο που αναφέρεται στο προοίμιο, «την ευρωπαϊκή Ήπειρο», δηλαδή την γεωγραφική πλευρά του προβλήματος, διαπιστώνουμε ότι η ΕΕ έχει ήδη πετύχει το μέγιστο δυνατό όριο της επεκτάσεώς της, ώστε να καλύπτει το σύνολο σχεδόν του ευρωπαϊκού χώρου. Και η επέκταση αυτή έγινε μέχρι του σημείου εκείνου που, όπως ελπίζεται, δεν θα αποβεί εις βάρος της εμβάθυνσης. Μιας εμβάθυνσης που κύριο χαρακτηριστικό της και κύριο όραμα των εμπνευστών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι η πολιτική Ένωση.

Απο εδώ και πέρα πρέπει κανείς να ερωτηθεί ποια είναι τα όρια της Ευρώπης όταν τίθεται θέμα ένταξης της Τουρκίας. Κατά κοινώς αποδεκτή έννοια η Τουρκία δεν ανήκει στην Ευρώπη ούτε γεωγραφικά ούτε πολιτιστικά. Συνεπώς, η τυχόν ένταξή της στην ΕΕ δεν θα καθυστερήσει απλώς την επιζητούμενη πολιτική ένωση αλλά πιθανότατα θα την ζημιώσει και, τελικά, θα είναι η αιτία να ναυαγήσει η επιζητούμενη αυτή κατάληξη.

Τι διαπιστώνουμε αν ιδούμε το πρόβλημα με οραματισμό μακροχρόνιο. Αν έχουμε συναίσθηση της πραγματικότητας, και όχι αντιμετώπιζοντας το υπό πρίσμα ευκαιριακό, οφελμιστικό ή μικροπολιτικό. Βλέπουμε ότι η Τουρκία είναι μια χώρα κατ' αρχήν ασιατική με μόνο το 8 - 9% του εδάφους της στην Ευρώπη. Σύμφωνα όμως με την άποψη κάποιου Ευρωπαϊκού επιτρόπου της Κομισιόν, στο ερώτημα αν η Τουρκία είναι χώρα ευρωπαϊκή η απάντηση είναι : «Αν η φιλοδοξία (να γίνει κάποια χώρα μέλος της ΕΕ) είναι κριτήριο, η απάντηση θα έπρεπε να είναι ένα βροντερό «ναι».

Οι συνέπειες της επικράτησης μιας τέτοιας φιλοσοφικής αντίληψης για την «ευρωπαϊκότητα» μιας χώρας είναι εντυπωσιακές. Πολλές χώρες θα μπορούσαν να φθάσουν σε ένα οριακά ικανοποιητικό πολιτικό και οικονομικό επίπεδο πέραν της Τουρκίας. Αυτό σημαίνει ότι, στην περίπτωση αυτή, θα έπρεπε η ΕΕ να δεχθεί ως μέλη την Αρμενία, τη Γεωργία, το Αζερμπαϊτζάν, το Ισραήλ, την Παλαιστίνη και το Μαρόκο; Και με ποιο επιχείρημα θα μπορούσε τότε η ΕΕ να αρνηθεί αυτές τις υποψηφιότητες; Και αν τις δεχόταν, ποιο θα ήταν τότε το νόημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της ευρωπαϊκής σταθερότητας; Και τελικά ποια θα ήταν τα όρια της Ευρώπης; Είναι φανερό ότι το κριτήριο αυτό και το αντίστοιχο επιχείρημα καταρρέει από μόνο του γιατί δεν είναι ικανό να καθορίσει τα όρια της επεκτάσεως που θα ήταν αφ' εαυτών λογικώς αποδεκτά.

Αλλά ας αφήσουμε τα καθαρώς γεωγραφικά - που αναγκαστικά είναι και ιστορικά - κριτήρια και ας εξετάσουμε τα πολιτικά και τα πολιτιστικά. Κανείς δεν αμφισβητεί ότι η Τουρκία είναι μια χώρα με διαφορετική πολιτιστική παράδοση: με διαφορετικές αντιλήψεις όσον αφορά στις σχέσεις κράτους και κοινωνίας, στις σχέσεις πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας: με διαφορετική αντίληψη και πρακτική όσον αφορά στα ατομικά δικαιώματα, στην αναγνώριση και κατοχύρωση των μειονοτικών δικαιωμάτων: και, τέλος, με διαφορετική - επιλεκτική αποδοχή ή άρνηση προσαρμογής στην εφαρμογή του διεθνούς δικαίου και των αποφάσεων των διεθνών δικαστηρίων και οργανισμών.

Το 1987, ακριβώς με τη σκέψη ότι όλα τα ανωτέρω χαρακτηριστικά της γείτονος εμπόδιζαν την ενσωμάτωσή της στην ευρωπαϊκή πολιτική οικογένεια της είχαν τεθεί τέσσερις όροι για να καταστεί δυνατή η ένταξή της στην ΕΕ. Αυτοί ήταν:

Δεκαοκτώ χρόνια μετά την διατύπωση από την ΕΕ των παραπάνω τεσσάρων προϋποθέσεων, καμία απ' αυτές δεν έχει ικανοποιηθεί. Και έτσι η Ευρώπη βρέθηκε μπροστά σε ένα σοβαρό πρόβλημα. Ή να ξεχάσει τις

προϋποθέσεις αυτές βρίσκοντας πλάγιους τρόπους να τις παρακάμψει ή να αρνηθεί στην Τουρκία την πλήρη ένταξη. Και διάλεξε τον περασμένο Δεκέμβριο την πρώτη λύση. Δηλαδή στην ουσία εγκατέλειψε τις προϋποθέσεις που είχε θέσει, μεταθέτοντας την ικανοποίησή τους για το απώτερο μέλλον. Η ΕΕ προτίμησε, αυτή μόνη, να «τηρήσει τις υποσχέσεις της» έναντι της υποψήφιας χώρας. Εδώ δηλαδή βλέπουμε ότι οι υποσχέσεις της Ένωσης των κρατών υπερिशύουν έναντι των υποσχέσεων της υποψήφιας χώρας. Ενώ θα περίμενε κανείς να υπάρχει συμμόρφωση και ισόρροπη αντιστοιχία και από την πλευρά της Τουρκίας. Αλλά, θα το ξαναδούμε αυτό αργότερα: Ούτως ή άλλως οι ηγέτες της ΕΕ δεν πιστεύουν ότι είναι δυνατόν, κάποτε, έστω και μετά πολλές δεκαετίες, η Τουρκία να ικανοποιήσει τις προϋποθέσεις αυτές. Επειδή βασικά προαπαιτούν την δημιουργία μιας κοινωνίας δημοκρατικής, όπως την εννοούν τα ευρωπαϊκά μέλη της. Επειδή γνωρίζουν καλά ότι το σύνταγμα της υποψήφιας αυτής χώρας ντύνει βασικές έννοιές του, όπως ανθρώπινα δικαιώματα, δημοκρατία και κράτος δικαίου, με ένδυμα εθνικιστικό. Και ο στρατός αυτο-προσδιορίζεται φύλακας του εθνικιστικού ιδεώδους.

Δεκαοκτώ χρόνια μετά, η Τουρκία εξακολουθεί να καταδικάζεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, είτε για μαζικές παραβιάσεις στην Κύπρο, είτε για ατομικές περιπτώσεις μέτρων κατά δημοσιογράφων που περιορίζουν την ελευθερία έκφρασης. Παράδειγμα η περίπτωση Atila Halis που δημοσίευσε άρθρο στην *Ozgur Gundem* τον Ιανουάριο 2004 (δεκαεπτά χρόνια μετά την επιβολή των «προϋποθέσεων»). Η καταδίκη του Ομέρ Αγκίν για δημοσίευση κριτικού άρθρου για την πολιτική έναντι των Κούρδων. Η κατάσχεση βιβλίου του Μαχμούτ Αλινάκ για ένα του μυθιστόρημα σχετικό και αυτό με τα δεινοπαθήματα των Κούρδων. Το πιο περίεργο σ' αυτήν την πλευρά του προβλήματος είναι ότι, βλέποντας η ευρωπαϊκή γραφειοκρατία ότι είναι αδύνατον να πάψουν να παραβιάζονται στην Τουρκία τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως τουλάχιστον τα αντιλαμβάνεται η Ευρώπη, αποφάσισε να δώσει στην χώρα αυτή κάλυμμα-συχωροχάρτι με μια απόφαση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του ΣτΕ. Υπογραμμίστηκε με την απόφαση αυτή ότι η ψήφιση από το τουρκικό κοινοβούλιο των μεταρρυθμίσεων των ετών 2002 και 2003 αποτελούν αδιαμφισβήτητη απόδειξη για τη θέληση της Τουρκίας να ανταποκριθεί σε όλες της τις υποχρεώσεις σαν κράτος μέλος του ΣτΕ. Και γι' αυτό αποφάσισε την διακοπή της διαδικασίας παρακολούθησης της Τουρκίας για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων...

Στην πραγματικότητα μια πιθανή πλέον ένταξη της Τουρκίας στην

ΕΕ, σε μια Ένωση όπου οι ισορροπίες είναι ήδη δύσκολες, θα ισοδυναμούσε με εμφύτευση ασύμβατου μοσχεύματος σε άλλον οργανισμό. Και η αποτυχία είναι εκ των προτέρων εξασφαλισμένη. Όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν τις ρίζες τους στην ελληνορωμαϊκή κληρονομιά, στα κεκτημένα της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού και στις θρησκείες που επικράτησαν στον γεωγραφικό της χώρο. Για τον λόγο αυτό η άρνηση να αναγνωριστούν αυτές οι θεμελιώδεις διαφορές με την Τουρκία, που ο πληθυσμός της αποτελείται κατά 98% από μουσουλμάνους, δεν θα ωφελούσε ούτε την Ευρώπη ούτε την Τουρκία.

Υπάρχουν και τα οικονομικά επιχειρήματα: Η Τουρκία είναι βασικά χώρα με μεγάλο αγροτικό πληθυσμό και με γεωργική παραγωγή αρκετά καθυστερημένη έναντι της ευρωπαϊκής γεωργικής παραγωγής. Συνεπώς, δεκάδες εκατομμύρια Τούρκων αγροτών θα επικαλεστούν - προκειμένου να ενισχυθούν οικονομικώς - την Κοινή Αγροτική Πολιτική, αν η Τουρκία γίνει μέλος της ΕΕ. Μετά λοιπόν τον οικονομικό σεισμό που αναμένεται να ακολουθήσει την ένταξη των κεντροευρωπαϊκών χωρών και της γεωργίας των, θα επέλθει και μια τελική έκρηξη στον προϋπολογισμό της ΕΕ. Αυτή, κατά τις εγκυρότερες γνώμες, εκτός του ότι θα ζημιώσει τους λοιπούς Ευρωπαίους καλλιεργητές θα είναι και αντικειμενικώς αδύνατον να αντιμετωπιστεί.

Με την ένταξή της η Τουρκία θα ενσωματωθεί στο Κοινοτικό Κεκτημένο. Δεδομένων των οικονομικών μεγεθών (μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα στην ΕΕ 21.000 ευρώ - στην Τουρκία μόνο 6.500) οι διατάξεις περί ελεύθερης διακίνησης αγαθών, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων θα καταλήξουν σε δύο βασικά φαινόμενα. Από τα πιο εκδιομηχανισμένα κράτη-μέλη θα μετακινηθούν επιχειρήσεις προς την Τουρκία. Σε όλα δε τα κράτη-μέλη θα σημειωθεί εισροή χιλιάδων Τούρκων εργατών. Και τα δύο φαινόμενα θα έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της ήδη μεγάλης ανεργίας σε χώρες όπως η Γερμανία, η Γαλλία αλλά και η χώρα μας. Θα ζημιώσει όμως και την Τουρκία η εξέλιξη αυτή, καθώς, η πολύ ασθενής της οικονομία θα εξαγοραστεί ακαριαία από τις μεγάλες ευρωπαϊκές εταιρείες.

Λέγεται βέβαια ότι θα τεθεί ως ειδικός όρος ότι η ελεύθερη κίνηση των προσώπων δεν θα ισχύσει για την Τουρκία. Αυτό όμως θεωρείται όχι μόνο δύσκολο, δηλαδή να θεσπισθεί εξαρχής διαφορετικό καθεστώς, αλλά και τελείως ανεφάρμοστο μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Είναι πράγματι ουτοπία να πιστεύει κανείς ότι, όταν με τις σημερινές συνθήκες, οι χώρες της ΕΕ δεν είναι ικανές να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των παράνομων μεταναστών, θα είναι δυνατόν να γίνει τούτο για

πολίτες κράτους-μέλους της ΕΕ με τόσες πληθυσμιακές εφεδρείες. Για τον λόγο αυτό άλλωστε προκλήθηκαν τα πρώτα ρήγματα μεταξύ των πολιτικών ηγετών της ΕΕ και των λαών τους. Πριν δηλαδή αρχίσει η ενταξιακή διαπραγμάτευση, η υποψηφιότητα της Τουρκίας έχει δημιουργήσει ένα άνευ προηγουμένου «δημοκρατικό έλλειμμα» στην ίδια την Ευρώπη. Με ποσοστά πάνω από το 65% ο γαλλικός και ο γερμανικός λαός - οι πρωταγωνιστές δηλαδή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης - είναι αντίθετοι στην ένταξη της Τουρκίας για τον παραπάνω λόγο. Και οι ηγέτες τους - ιδιαίτερα ενδιαφέρον σημείο - αγνοούν την θέληση αυτής της πλειοψηφίας.

Το επόμενο σημείο αφορά ακριβώς στον μεγάλο πληθυσμό της χώρας αυτής. Είναι ένα θέμα που θα επηρεάσει αμέσως την ισορροπία και την λειτουργία της ΕΕ. Με πληθυσμό που πλησιάζει τα 70 εκατομμύρια σήμερα και με ρυθμό αύξησης 3,1/1000 ο πληθυσμός το 2015 (δηλαδή μια χρονιά που θα είναι κοντά στην προβλεπόμενη ένταξη) θα ανέρχεται σε 100 εκατομμύρια. Θα αντιπροσωπευόταν έτσι η Τουρκία από τον μεγαλύτερο ανά χώρα αριθμό ευρωβουλευτών της ΕΕ, μεγαλύτερο από εκείνον της Γαλλίας ή της Γερμανίας. Το μόνο μέλος με καθαρά μουσουλμανικό πληθυσμό στην ΕΕ θα είχε έτσι περισσότερη πολιτική σημασία και επιρροή από εκείνη της Γαλλίας ή της Γερμανίας. Αλλά μια τέτοια ανατροπή δεδομένων στην Ευρώπη δεν φαίνεται να θεωρείται από τους σημερινούς Ευρωπαίους ηγέτες άξιο προσεκτικότερου χειρισμού ή άξιο δημόσιου διαλόγου ή, τουλάχιστον, εκτεταμένης ενημέρωσης.

Επιχειρήματα υπέρ της αποδοχής της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ εκτός από εκείνο της «τήρησης των υπεσχημένων» είναι και άλλα δύο. Το ένα αφορά την ενίσχυση και διεύρυνση της ΕΕ. Το άλλο - που είναι και το κυριότερο που προβάλλεται σήμερα - είναι ότι η εισδοχή της Τουρκίας θα μειώσει το αντιδυτικό σύνδρομο του Ισλάμ. Το επιχείρημα αυτό έχει τόσες αντικρούσεις όσες και οι διαφορετικές τάσεις που υπάρχουν σήμερα στο Ισλάμ. Μόνο δύο-τρία ερωτηματικά που προκαλούνται απ' την λογική αυτή θα 'θελα να διατυπώσω, για περαιτέρω σκέψη: Ποιο Ισλάμ θα ικανοποιήσει η είσοδος της Τουρκίας και ποιο θα δυσανεστήσει; Και, μήπως, το μέρος του Ισλάμ που είναι πιο επικίνδυνο δυσανεστήθει περισσότερο από την είσοδό της; Ο βαθμός των αντιδυτικών τάσεων του Ισλάμ εξαρτάται απ' αυτήν την εισδοχή ή μήπως εξαρτάται περισσότερο από τις πολιτικές εκείνες που θα έδειχναν μια Δύση πιο δίκαιη και λιγότερο παρεμβατική στα θέματά του; Και τελικά ο ρόλος της ΕΕ είναι να κατασβέσει τις δυσανεσκειες που παράγοντες έξω από την ΕΕ έχουν προκαλέσει στο Ισλάμ; Και, αν αυτός ήταν ο ρόλος της, γιατί

δεν αναφέρεται στο σχέδιο της Συνθήκης για το Σύνταγμα της Ευρώπης;

Μπορούν άραγε να γίνονται τόσο τεράστια για την Ευρώπη κρίσιμα βήματα, χωρίς να δίνεται η ευκαιρία να συζητηθούν ουσιαστικά από αυτούς που τελικά θα επηρεαστούν από τις εξελίξεις; Δηλαδή από τους Ευρωπαίους πολίτες και τα κοινοβούλιά τους;

*

Η Τουρκία κυριαρχείται μονίμως από τρεις βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν την πολιτική της, εσωτερική και εξωτερική, σε διάφορους κάθε εποχή βαθμούς. Αυτά είναι το Ισλάμ, το στρατιωτικό κατεστημένο και ο εθνικισμός - που συχνά εμπλέκει και τον ιδιαίτερα επικίνδυνο για όλη την περιοχή παντουρκισμό. Χωρίς ενδοιασμούς η Τουρκία πράγματι επεμβαίνει συχνά στα εσωτερικά πράγματα και στα εκλογικά αποτελέσματα τρίτων χωρών με το πρόσχημα της προστασίας «συγγενών» πληθυσμών. Σαν παράδειγμα επίκαιρο και όχι παρωχημένο να αναφέρουμε εδώ ότι, στις μέρες μας, η Άγκυρα, επικαλούμενη την προστασία των δικαιωμάτων των Τουρκομάνων επεμβαίνει στις εξελίξεις στο βόρειο Ιράκ. Έχει μάλιστα κατηγορήσει επανειλημμένα τις κουρδικές παρατάξεις αλλά και τις ΗΠΑ ότι αλλοίωσαν την πληθυσμιακή σύνθεση του Κιρκούρκ.

Η προσπάθεια να «εξευρωπαϊστεί» η Τουρκία προϋποθέτει την ελάττωση και την τελική εξουδετέρωση της ισχύος του στρατιωτικού κατεστημένου. Γιατί δεν είναι νοητό να συγκυβερνάται σήμερα ένα κράτος μέλος της ΕΕ από τον στρατό του. Και μάλιστα ένα στρατό που είναι παράγων γεωστρατηγικής επιρροής σε ένα περιβάλλον γειτονικών χωρών γεμάτο προβλήματα και αμφίβολες ισορροπίες. Το παράδοξο είναι όμως ότι το στρατιωτικό κατεστημένο της Τουρκίας είναι και ο εγγυητής του κεμαλισμού, δηλαδή της συγκράτησης του ισλαμισμού, που, αυτή τη στιγμή υπό την ήπια μορφή του συνεργάζεται ως κυβέρνηση με τους στρατιωτικούς. Θέλουμε δηλαδή στην Ευρώπη τους - ανεπιθύμητους - στρατιωτικούς να ελέγχουν τους ισλαμιστές, στην κυβέρνηση και παραέξω, που όμως αυτοί οι ισλαμιστές πρέπει να στείλουν τους στρατιωτικούς πίσω στους στρατώνες τους για να γίνουν ικανοί να μπουν στην ΕΕ και να μην ελέγχονται από τους στρατιωτικούς. Είναι αυτό κατά τη γνώμη μας το αποκορύφωμα μιας ομιχλώδους πολιτικής σκέψης που έχει πάρει δρόμους ιδιαίτερα επικίνδυνους.

Όπως παρατηρεί ο συνάδελφος πρέσβης ε.τ. Ντίνος Λυμπερόπουλος στο βιβλίο του *Η απαγωγή της Ευρώπης*, η Τουρκία από τη μια μεριά

καλλιεργεί τον ρόλο της περιφερειακής «υπερδύναμης» με βλέψεις επικράτησης στον ευρύτερο χώρο της Μέσης Ανατολής από το Αιγαίο και την Κύπρο μέχρι τον Καύκασο και τη Μεσοποταμία και από την άλλη επιδιώκει την ένταξή της στην ΕΕ. Η αντίφαση είναι φανερή διότι ο ρόλος της «περιφερειακής υπερδύναμης» υπαγορεύει στην Τουρκία επιλογές σε ευαίσθητους χώρους όπως η Μέση Ανατολή, ο Περσικός Κόλπος ή ο Καύκασος που έρχονται σε σύγκρουση με τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της.

Απ' όλα αυτά συνάγεται ότι η τυχόν ένταξη της Τουρκίας θα παρέσυρε την ΕΕ σε πολλές και ατέρμονες διαμάχες στις οποίες η Τουρκία εμπλέκεται από την εθνικιστική και διεκδικητική φύση της. Ουκ ολίγες είναι οι διαφορές που έχει με τους γείτονές της: συνοριακά με τη Συρία, θέματα Κούρδων και υδάτων με το Ιράκ, το Κυπριακό, οι σχέσεις με την Αρμενία κ.ά.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες έχουν έτσι βρεθεί - ως μας συγχωρεθεί η εικόνα - με μια καυτή πατάτα στα χέρια. Την κοιτούν απορώνοντας για τον λόγο που την μάζεψαν και περιμένουν να διαπιστώσουν αν αυτή θα αποφασίσει να κρυώσει πριν αυτοί προηγουμένως κάψουν τα χέρια τους.

Είναι ολοφάνερο, μετά όσα ειπώθηκαν, ότι η ΕΕ έχει να λύσει μεσοπρόσθεσμα μεν - αλλά οπωσδήποτε να λύσει - ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα. Θα δεχθεί τελικά την Τουρκία ως πλήρες μέλος της κινδυνεύοντας να χάσει ολότελα όχι μόνο τον αρχικό της προσανατολισμό αλλά και την ίδια την ταυτότητά της. Ή θα αρνηθεί κάποια στιγμή να συνεχίσει μέχρι τέλους κάτι που μάλλον «ελαφρά τη καρδία» άρχισε. Θα κινδυνέψει όμως τότε σοβαρά να προκαλέσει έντονες απογοητεύσεις και πραγματικές αντιδυτικές εξάρσεις στον πληθυσμό και στις μελλοντικές κυβερνήσεις της Τουρκίας. Γιατί, μετά δέκα - δεκαπέντε ακόμη χρόνων συνεχείς «εκπτώσεις» ευρωπαϊκότητας που παραχωρεί στην υποψήφια χώρα η ΕΕ, χωρίς αντίστοιχο αντίκρισμα, θα φτάσει αναγκαστικά σε μία από τις δύο αυτές καταστάσεις: και τις δύο εξίσου καταστροφικές.

Η Τουρκία και η Ευρώπη έχουν ιστορικά αλληλοεπηρεαστεί και οι ανταλλαγές, ειρηνικές ή πολεμικές έχουν δημιουργήσει μακροχρόνιες σχέσεις. Αλλά αυτές, μετά τόσους αιώνες δεν έχουν πετύχει να δώσουν στην Τουρκία σκέψη και στάση ευρωπαϊκή. Παραμένει όμως το γεγονός ότι η χώρα αυτή έχει δημιουργήσει πολλούς και ποικίλους δεσμούς με την Δύση. Και δικαιούται να έχει σημαντική ενίσχυση και στενή σύνδεση με την ΕΕ, χωρίς όμως η σχέση αυτή να επηρεάσει αρνητικά την φύση και την ταυτότητα είτε της μίας είτε της άλλης πλευράς.

Μένει λοιπόν να επιδιωχθεί μια ιδιαίτερα ευνοϊκή, ενισχυτική από κάθε

πλευρά ειδική σχέση με την ΕΕ. Άλλωστε, η στάση της αυτό υπαγορεύει και οι εξαιρέσεις από το Κοινοτικό Κεκτημένο που συνεχώς ζητεί να της παραχωρηθούν, λογικά κάποια στιγμή θα ευνοήσουν την λύση της ειδικής σχέσης ή θα καταλήξουν νομοτελειακά σ' αυτήν. (Το πιο πρόσφατο παράδειγμα είναι ότι θέτει τώρα όρους σε θέματα όπως η αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας μέσω της υπογραφής της Τελωνειακής Συμφωνίας, με τρόπο που την θέτουν ακριβώς σε θέση ειδική έναντι των λοιπών υποψήφιων μελών).

Η ειδική σχέση θα της δώσει την δυνατότητα να ανταγωνιστεί μέσα στην ΕΕ οικονομικά και να συνεργαστεί, μέσα σε ένα κλίμα αμοιβαίου σεβασμού των πολιτιστικών αξιών εκάστης πλευράς: Να χρησιμοποιήσει γενναία οικονομική βοήθεια που όμως θα είναι μέσα στις δυνατότητες της ΕΕ. Και να εγκαταστήσει μια στενή συνεργασία που δεν θα επιφέρει ούτε κλονισμό των ισορροπιών μέσα στην ΕΕ ούτε αναστάτωση στους εσωτερικούς παραδοσιακούς θεσμούς της χώρας αυτής, καθώς δεν θα χρειαστεί να γίνουν ουτοπικές προσπάθειες για να μεταβληθεί άρδην ο βαθύτερος χαρακτήρας της.

Αν οι ηγέτες της Ευρώπης επιθυμούν να ιδούν οι απόγονοί των την ΕΕ ισχυρή, ενωμένη, ομοιοούσα και αποτελεσματική: Αν επιθυμούν να διατηρήσουν τους ίδιους ευγενείς κοινούς οραματισμούς και να μην υποκύψουν σε εθνικιστικές περιπέτειες, πρέπει να προβάλουν την ιδέα αυτή όσο γίνεται γρηγορότερα. Όσο γρηγορότερα, τόσο λιγότερη θα είναι τελικά η απογοήτευση και οι συνέπειές της. Όσο γρηγορότερα, τόσο πιο μεθοδευμένα θα βρεθούν τρόποι να εξομαλυνθούν οι υπάρχουσες αντιρρήσεις και να ικανοποιηθούν οι πραγματικές ανάγκες των δύο μερών. Όσο γρηγορότερα, τόσο πιο ειλικρινείς θα είναι οι πολιτικές και απο τις δύο μεριές. Και οι κίνδυνοι σαφώς μικρότεροι από εκείνους που θα προκαλούσε η διαιώνιση υποσχέσεων που αδυνατούν να εκπληρωθούν.

Θα είναι μια κίνηση που όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες θα καλωσορίσουν, που θα βοηθήσει στην εξαφάνιση της σημερινής διάστασης μεταξύ των ηγεσιών και των περισσότερων λαών της Ευρώπης. Θα καταπραΰνει τις έντονες ανησυχίες για το μέλλον της ΕΕ, θα προχωρήσει χωρίς το πρόσθετο αυτό εμπόδιο στην έγκριση του Συντάγματος της Ευρώπης. Έτσι, δεν θα έχουν τα παιδιά μας την ατυχία να ιδούν την Ευρώπη να απάγεται ξανά. Αλλά τη φορά αυτή αντίστροφα, από την Δύση προς την Ανατολή.